

Avrupa Bütünleşmesinde Birleşik Krallık: Brexit Referandumu ve Ayrılma Süreci

Kübra ÇAĞLAR-HEKİMOĞLU¹ ve Süleyman ERKAN²

Öz

Avrupa bütünleşmesine bakışı tarihsel, coğrafi, ekonomik ve siyasi nedenlerden dolayı farklı olarak gelişen Birleşik Krallık, başlangıçta Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) günümüzdeki adıyla Avrupa Birliği'ne (AB) üye olmak istememiştir. Değişen şartlarla birlikte 1973'te Birliğe üye olan Birleşik Krallık'ın, AB ile ilişkileri mesafeli ve uyumsuz bir görüntü içerisinde olmuştur. David Cameron'un AB üyeliğini gündeme taşıyan açıklamasından sonra 23 Haziran 2016'da yapılan Brexit referandumunda halkın %51,9'u AB'den ayrılma yönünde oy kullanmıştır. Referandum sonrasında Theresa May başbakanlığında kurulan hükümet, Lizbon Antlaşması 50. madde kapsamında Birleşik Krallık'ın AB'den çekilme sürecini başlatmıştır. Mart 2017'de başlayan çekilme süreci, taraflar arasında varılan anlaşmayla sonuçlanmış ve 31 Ocak 2020'de Birleşik Krallık AB'den ayrılmıştır. Ardından Brexit sonrası ilişkilerin belirlendiği geçiş dönemi başlamış ve taraflar arasında imzalanan Ticaret ve İşbirliği Anlaşması ile Brexit süreci tam anlamıyla sona ermiştir. Bu çalışmada, tarihsel ve güncel yönleriyle Brexit'in arka planı ve referandum sonrası başlayan aylık sürecinin ilerleyişi ve tamamlanması analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Birleşik Krallık, Avrupa Birliği, Brexit Referandumu, Ayrılma Süreci

The United Kingdom in European Integration: The Brexit Referendum and Leaving Process

Abstract

The United Kingdom, whose view of European integration has developed differently due to historical, geographical, economic and political reasons, initially did not want to become a member of the European Economic Community (EEC), as it is now known as the European Union (EU). With the changing conditions, the relations of the United Kingdom, which became a member of the Union in 1973, with the EU have drawn a distant and incompatible image. After David Cameron's statement that brought the issue of EU membership to the agenda, 51.9% of the people voted to leave the EU in the Brexit referendum held on 23 June 2016. The government established under the premiership of Theresa May after the referendum started the process of the United Kingdom's withdrawal from the EU under Article 50 of the Lisbon Treaty. The withdrawal process, which started in March 2017, resulted in an agreement between the parties, and the United Kingdom left the EU on January 31, 2020. Afterwards, the transition period in which post-Brexit relations were determined began, and the Brexit process came to an end with the Trade and Cooperation Agreement signed between the parties. In this study, the background of Brexit with its historical and current aspects and the progress and completion of the leaving process that started after the referendum are analyzed.

Key Words: United Kingdom, European Union, Brexit Referendum, Leaving Process

Atıf İçin / Please Cite As:

Çağlar-Hekimoğlu, K. ve Erkan, S. (2022). Avrupa bütünleşmesinde Birleşik Krallık: brexit referandumu ve ayrılma süreci. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 870-883.

Geliş Tarihi / Received Date: 02.09.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 19.11.2022

¹ Arş. Gör. - Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, kubra.caglar@atauni.edu.tr

 ORCID: 0000-0002-3019-5115

² Prof. Dr. - Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, serkan@ktu.edu.tr

 ORCID: 0000-0001-9253-1578

Giriş

İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'dan oluşan Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı'nın yaygın kullanılan ve çalışma boyunca kullanılacak adıyla Birleşik Krallık'ın, Avrupa bütünleşmesine yönelik yaklaşımı tarihsel, coğrafi, siyasi ve ekonomik unsurlara bağlı olarak şekillenmiştir. II. Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği derin sarsıntılar ve krizleri aşmanın yolunu, Avrupa'yı birleştirmekte goren İngiliz devlet adamı Winston Churchill, 1946 yılında yaptığı konuşmada ortak bir Avrupa ailesi oluşturma çağrısında bulunmuştur. Churchill, Kıta Avrupası uluslarına seslenerek Avrupa'yı bütünleştirmeye davet etmiş, ancak Birleşik Krallık'ın söz konusu bütünleşmeye dâhil olmasını istememiştir (Mauter, 1998). O yıllarda kendisini Kıta Avrupası'ndan farklı kılan konumu sebebiyle Birleşik Krallık, Avrupa bütünleşmesinin dışında kalmayı tercih etmiştir. II. Dünya Savaşı'nın kazananları arasında yer alması ve coğrafi uzaklığının etkisiyle, savaşın yol açtığı hasarı Kıta Avrupası ülkeleri kadar tecrübe etmemiştir. Ada ülkesi olmanın getirdiği siyasi kültür ve sahip olduğu emperyal mirası göz önünde bulunduran Birleşik Krallık, birbirleriyle sürekli savaşan ve güçsüz gördüğü Avrupalı uluslarla zaman kaybetmek istememiştir. Ayrıca, yakın ilişkiler geliştirdiği Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve geçmişte imparatorluğunun parçası olmuş devletlerden oluşan İngiliz Uluslar Topluluğu (Commonwealth) ile sürdürdüğü ekonomik ilişkilerden dolayı Avrupa bütünleşmesine ısınmamıştır (Samur, 2016, s. 216-218).

Avrupa'yı ortak bir çatı altında toplama girişimleri, 1950'li yıllarda ilk meyvesini vermeye başlamış ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) oluşturulmuştur. Ardından Avrupa devletlerinin bütünleşmeyi daha ileri seviyeye taşımak istemesiyle AET'ye giden yol açılmış, fakat Birleşik Krallık'ın tutumu değişmemiştir. Supranasyonel bir kurum olan AET'nin yetki devri içermesi ve siyasi birlik hedefinin olması Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine sıcak bakmasını engellemiştir. AET girişimine karşı hamle yaparak uluslararası/hükümetlerarası çizideki Avrupa Serbest Ticaret Birliği'nin (EFTA) oluşumunda lider rol üstlense de, EFTA dikkate değer başarı yakalayamamıştır. EFTA üyesi ülkelerin aksine Kıta Avrupası ülkeleri, hızlı bir ekonomik yükselme kaydederek AET bölgesini çekim alanı haline getirmiştir (Warlouzet, 2018, s. 956-957). 1960'lı yılların başlarında ekonomik olarak zayıflayan ve AET'nin başarisını daha fazla göz ardı edemeyen Birleşik Krallık, 1961 yılında AET'ye üye olma isteğinde bulunmuştur. Üyelik isteği iki kez Fransa devlet başkanı De Gaulle'ün muhalefeti nedeniyle sonuçsuz kalmış, nihayet 1969'da De Gaulle'ün istifasıyla 1973'te Avrupa Topluluğu'na (AT) üye olabilmiştir. Üyeliliğin akabinde de tereddütlü ve mesafeli tavrını sürdüren Birleşik Krallık, Birliğin en önemli politika uygulamalarından olan serbest dolaşım bölgesi ve ortak para biriminin dışında kalmıştır. Bütünleşmenin, 1990'dan sonra siyasi düzeyde de iddialı olmaya başlamasıyla Birleşik Krallık'taki Avrupa şüpheçiliği derinleşmeye başlamış ve Birliğin son yıllarda karşılaştığı aktüel krizlere çözüm üretmekte zorlanması üyeliliğin sorgulanmasına zemin hazırlamıştır (Yıldız vd., 2018).

2013 yılının Ocak ayında yaptığı konuşmada David Cameron, Avrupa ile ilişkileri gözden geçireceğini ve 2015 yılında ülkede yapılacak genel seçimden başarılı çıkması halinde, AB üyeliliğinde kalıp kalmama yönünde referandum düzenleyeceğini beyan etmiştir. Reform talep ettiği başlıklarla yeni bir AB tasavvur eden Cameron, Birlikten ödün kopararak ayrıcalıklı pozisyonunu daha da sağlamlaştırmıştır. Ancak 2015 seçimlerini kazanarak verdiği sözü yerine getiren Cameron, Haziran 2016'da AB üyeliliğinde kalma ya da üyelikten ayrılma şeklinde halk oylaması gerçekteşirmiştir. Halkın iradesi, Birlikten ayrılma yönünde olmuş ve Brexit referandumunun sonucu Cameron'un görevinden ayrılmasına neden olmuştur (Oliver, 2017, s. 4-5). Ardından, ülkenin yeni başbakanı olarak göreve başlayan Theresa May, üye ülkelerin Birlikten çıkışını düzenleyen Lizbon Antlaşması kapsamında çekilme bildirimini AB'nin ilgili kurumuna iletmiştir. May, uzun müzakereler sonucunda AB ile Çekilme Anlaşması konusunda anlaşma sağlasa da, bahse söz konusu olan anlaşmayı Birleşik Krallık parlamentosuna kabul ettirememiştir (Schnapper, 2020). Bu gelişmelerden dolayı başbakanlık görevinden istifa eden May'in ardından göreve gelen Boris Johnson, iç politikada ülkeye çalkantılı yıllar yaşatan Brexit meselesini nihayete erdireceğini ifade etmiştir. May'in AB ile mutabık kaldığı Çekilme Anlaşması konusunda Birlik ile tekrar masaya oturarak, anlaşmada revizyon gerçekteşirmeyi başaran Johnson, 2020 yılının Ocak ayı sonunda AB'nin siyasi mekanizmalarından ayrılmıştır (Prosser, 2021, s. 452-454). Ardından başlayan geçiş süreciyle birlikte Brexit sonrası ilişkilerin çerçevesini çizen Ticaret ve İşbirliği anlaşmasının imzalanması ve söz konusu anlaşmayı Birleşik Krallık parlamentosunun da onaylamasıyla Brexit süreci tamamlanmıştır. 1 Ocak 2021 itibarıyla ulusal olarak yenilenen Birleşik Krallık, AB'den bağımsız bir ses olarak uluslararası arenadaki yerini almıştır (Boyras, 2021).

Bu çalışma kapsamında, öncelikle Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine yönelik tutumu inceleneyecektir. Bu çerçevede, sahip olduğu coğrafya, ada devleti oluşu ve geçmişte denizaşını imparatorluk

kurmuş olmasından dolayı kendisini Kıta Avrupası ülkelerinden farklı görmesine değinilecektir. ABD ile geliştirilen özel ilişkiye duyulan güven ve Commonwealth ülkeleriyle gerçekleştirdiği ticari ilişkilerin zarara uğramaması adına AKÇT ve AET'ye katılmaması açıklanacak, Avrupa entegrasyonuna yönelik takip ettiği farklı politika ortaya çıkarılacaktır. Ardından, değişen dünya ve Avrupa konjonktürü karşısında Birleşik Krallık'ın çıkar hesaplarını masaya yatırması ve AET'ye katılma isteğinin nedenleri üzerinde durulacaktır. Bu doğrultuda, AET'nin ekonomik açıdan başarılı bir şekilde ilerlemesinden dolayı Birleşik Krallık'ın Kıta Avrupası ülkelerinin gerisinde kalmama düşüncesiyle AET'ye üye olabilmek için verdiği mücadele ele alınacaktır. Fransız devlet başkanı De Gaulle'ün siyaset sahnesinden çekilmesiyle üyelik yolundaki engelini aşan Birleşik Krallık'ın AT'ye katılma süreci incelenecektir. Sonrasında, üyeliğin akabinde AB ile ilişkilerin seyri ve iktidardaki yönetimlerin Birlik'e yönelik politikaları analiz edilecektir. Bu kapsamda, Birlik çatısı altında oluşturulan ortak politika alanlarından olan Schengen alanı ve ekonomik ve parasal birliğe katılmayı, egemenliğinin kısıtlanması nedeniyle reddederek farklı düzenleme elde eden Birleşik Krallık'ın, AB içindeki ayrıcalıklı statüsü ele alınacaktır. Ardından, David Cameron'u Brexit referandumuna götüren süreç ve bu referandumdan çıkan sonuç doğrultusunda Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma süreci incelenecektir. Bu çerçevede, Londra'nın Brüksel ile yollarını ayırma süreci kronolojik olarak ele alınacak ve Brexit sürecinin hangi aşamalardan geçerek tamamlandığı ortaya konulacaktır.

Birleşik Krallık'ın Avrupa Entegrasyonuna Yönelik Tutumu: Farklı Tarihsel, Coğrafi, Politik ve Ekonomik Yaklaşım

Avrupa ülkelerini ortak bir çatı altında birleştirme düşüncesinin kökleri çok eski yüzyıllara dayansa da bu konudaki somut adımlar 20. yüzyılın ikinci yarısında atılmış, II. Dünya Savaşı'nın yarattığı açlık, kıtlık, siyasi ve ekonomik tahribat Avrupa uluslarını bütünleşme yolunda tetiklemiştir. Kıtada uzun yıllar yaşanan savaşları sona erdirmek ve daimi barışı sağlamak adına birçok düşünür ve siyasetçi tarafından çeşitli yüzyıllarda dile getirilen Avrupa bütünleşme düşüncesi, II. Dünya Savaşı sonrası hayat bulmuştur (Akşemsettinoglu, 2011, s. 3-4). Savaşın yıkıcı sonuçları ve travmatik etkileri, Avrupa uluslarına ders niteliğinde olmuş ve edindikleri tecrübe Avrupa kıtasında örgütlenme arayışlarına zemin hazırlamıştır. II. Dünya Savaşı'nın hatıralarını unutmak ve işbirliği ekseninde bir araya gelmek, o dönemde hem Avrupa vatandaşları hem de siyasi elitler olmak üzere değişik kesimler tarafından kabul görmüştür (Mor, 2010, s. 4-5).

Aynı durum Birleşik Krallık için de geçerli olmuştur ki, İngiliz siyasetçi Winston Churchill'in Eylül 1946'da Zürih'te yaptığı meşhur konuşma, Avrupa bütünleşmesi adına önemli esin kaynaklarından biri olarak tarihe geçmiştir. Churchill bu konuşmasında, Avrupa uluslarını yeni bir düzende birleştirecek olan "Avrupa Birleşik Devletleri" söyleminden bahsederek, kıtada barış ve refahın yeniden tesis edilebileceğini öne sürmüştür (Mauter, 1998, s. 70). Avrupa uluslarını birlikte hareket etmeye çağıran Churchill, atılacak işbirliği adımlarında Fransa ve Almanya'nın öncü rol oynaması gerektiğini ve söz konusu oluşumun en büyük destekçisinin de Birleşik Krallık olacağını ifade etmiştir. 1945 sonrası Avrupa'da oluşturulması planlanan yeni yapılanmanın en yakın dostu ve müttefiki olacağını beyan eden Birleşik Krallık, kendisini bu oluşumun dışında tutmuştur. O yıllarda Birleşik Krallık'ın içinde bulunduğu durum ve şartlara bakıldığında bu kararında pek de haksız sayılmadığı göze çarpmaktadır (Samur, 2016, s. 214-215).

Manş Denizi'yle Kıta Avrupası'ndan ayrılan Birleşik Krallık, özgün coğrafi konumu sayesinde II. Dünya Savaşı'nın yol açtığı zarar ve enkazı diğer Avrupa ülkeleri kadar yoğun hissetmemiştir. Savaş sonrası kaybedecekleri hiçbir şeyleri kalmayan Kıta Avrupası ülkelerine kıyasla oldukça iyi durumda olan Birleşik Krallık, tekrardan toparlanması şüpheli bir Avrupa ile yeni bir maceraya atılmak istememiştir. Bundan dolayıdır ki, Kıta Avrupası ülkeleri birbirlerine bağımlı olacakları işbirliği arayışları içine girmişken, Birleşik Krallık onları dışardan izlemekle yetinmiştir (Soytürk, 2017, s. 74-75). Avrupa'da örgütlenme arayışları emin adımlarla hız kazanırken büyük imparatorluk döneminin nostaljisi içinde yaşayan Birleşik Krallık, o yıllarda eski gücünün önemli oranda devam ettiğine inanıyordu. Neredeyse bütün kıtalarda hüküm sürmüş ve "üzerinde güneş batmayan" imparatorluk unvanını kazanmış bir tarihsel hafızaya sahip olmak, kuşkusuz Birleşik Krallık'ı diğer Avrupa ülkelerinden farklı ve üstün kılmıştır (Samur, 2016, s. 216-217).

Diğer yandan, Birleşik Krallık'ın ehemmiyet atfettiği iki ilişki ağı olan Commonwealth³ ve ABD, Avrupa ile münasebetlerin şekillenmesinde belirleyici role sahipti. Eski kolonileri ile günümüze değin devam eden ilişkilerin sürdürüldüğü Commonwealth yapılanması Birleşik Krallık açısından büyük önem

³ Resmi adı Commonwealth of Nations olan yapılanma için bu çalışmada yaygın kullanımından dolayı Commonwealth kavramı tercih edilmiştir. Günümüzde 54 devletten oluşan Commonwealth'in üyelerinin çoğunluğu geçmişte Britanya İmparatorluğu'nun bir parçasıydı.

arz ediyordu (Wellings, 2016). şöyle ki, Commonwealth ülkeleriyle ekonomik ilişkileri oldukça kuvvetli olan Birleşik Krallık, dış ticaretinin yaklaşık yarısını bu ülkelerle gerçekleştiriyordu. O yıllarda ekonomisinin bel kemiğini oluşturan Commonwealth ülkeleri kadar Birleşik Krallık'ın üzerine yoğunlaştığı başka bir ortaklık daha vardı ki o da Transatlantik Anglo-Sakson eksenidir. II. Dünya Savaşı sonrası konjonktürde "süper güç" olarak ortaya çıkan ve Batı dünyasının hamisi konumundaki ABD, Birleşik Krallık'ın dış politika tercihlerinin temel belirleyicilerinden biri olmuştur (Eaton, 2020, s. 338-342; Wellings, 2016, s. 370-373).

Savaş sonrası imparatorluk günlerine veda etmeye başlayan ve eski gücünü kaybeden Birleşik Krallık için "Three Circles" (Üç Daire)⁴ yaklaşımını ortaya atan Winston Churchill, ülkenin yeni dış politikasını üç temel parametre üzerine inşa etmiştir. Bu bağlamda, dairelerden birini oluşturan Avrupa ile ilişkileri, geri planda tutmayı tercih eden Birleşik Krallık, bütünleşme girişiminin ilk meyvesi olan AKÇT için gelen üyelik teklifini reddetmiştir (Mauter, 1998, s. 71-72). Nisan 1951'de altı⁵ Avrupa devletinin imzaladığı Paris Antlaşması'yla savaşın iki önemli girdisi olan kömür ve çelik üretiminin kontrolü, uluslararası bir yapıya bırakılmıştır. 1952 yılında yürürlüğe giren bu antlaşmayla, Fransa ve Almanya arasında yüzyıllardan beri süregelen hasmane duygulara son verilerek Avrupa ulusları arasında sektörel işbirliği zemininde uzun bir yolculuk başlamıştır. Ancak, AKÇT ile ulus-üstü nitelikte yeni bir düzen inşa eden Avrupalı devletlerin bu yöndeki istek ve kararlılığı Birleşik Krallık tarafından yeterince iyi algılanamamıştır (Warlouzet, 2018).

AKÇT ile başlatılan Birleşmiş Avrupa hülyasının ikinci adımı 1955'te Messina Konferansı'nda görüşülerek 1957'de imzalanan Roma Antlaşması'yla atılmıştır. Bu antlaşmayla, "Altılar" tarafından Mart 1957'de oluşturulan AET ile üyeler arasında "Ortak Pazar" oluşturmak amaçlanmıştır. Böylelikle, Avrupalı devletler arasında kömür ve çelik ekseninde başlayan işbirliği daha ileri bir aşamaya taşınarak ekonomik bağlar kuvvetlendirilmiştir (Cooper, 2012, s. 1192-1193). AET'nin uluslararası karakteristiğinden hoşnut olmayan Birleşik Krallık, istediği format olan uluslararası/hükümetlerarası yaklaşım ekseninde Avrupa'da yeni bir ticari blokun oluşturulması için kolları sıvamıştır. 1960 yılında, yedi⁶ ülkenin katılımıyla kurulan EFTA'nın oluşturulmasında başı çeken Birleşik Krallık, AET'nin karşısına rakip bir örgütlenme çıkarmıştır. EFTA üyeleri, diğer bir deyişle "Yediler" sanayi ürünleri kapsamında kendi aralarında gümrük vergilerini kaldırarak serbest ticaret bölgesi oluşturmuştur (Warlouzet, 2018, s. 958-960).

Söz konusu olan bu ticarete, tarım ürünlerinin hariç tutulmasıyla Birleşik Krallık Commonwealth ülkelerinden ucuzlaştırdığı gıda ürünlerini ithal etmeyi sürdürerek çıkarlarını muhafaza etmiştir. Ayrıca, "Yediler" in diğer ülkelerle olan ticaretinde ortak bir gümrük tarifesi belirlememesi yani her üyenin üçüncü ülkelere karşı kendi tarifelerinin geçerli olması nedeniyle EFTA, tam da Birleşik Krallık'ın istediği tarzda, sıkı ekonomik bağların olmadığı, esnek yapıda bir örgütlenmeydi. EFTA'nın AET'den diğer farkı ise, kuşkusuz Birleşik Krallık için de en önemlisi, "yetki devri"nin bulunmayışı ve varmak istediği bir siyasi birlik hedefinin olmayışıydı (Broad, 2020, s. 73-75). EFTA, Birleşik Krallık'ın arzuladığı yapılanma modelinde oluşturulsa da, üye ülkeler arasında etkin ve iyi işleyen bir serbest ticaret bölgesi olamamıştır. EFTA'nın aksine, AET üyeleri kısa sürede büyük bir çıkış yakalayarak ekonomik gelişme kaydederken, Birleşik Krallık ekonomisi zayıf kalmıştır. Göze çarpan en önemli hususlardan biri de, EFTA üyelerinin AET ülkeleriyle gerçekleştirdiği ticaretin kendi aralarında gerçekleştirdiği ticarettten fazla oluşuydu. Düşündüğünün aksine, Kıta Avrupası ülkelerinin AET çatısı altında ekonomik performanslarını oldukça arttırması, Birleşik Krallık'ın dikkatinden kaçmamış, EFTA'nın AET ile boy ölçüsemeyeceğini anlamıştır (Yıldız vd., 2018, s. 28).

Değişen Dünya ve Avrupa Konjonktürü Karşısında Birleşik Krallık ve AT'ye Üyelik

1960'lı yılların başında ekonomik gelişmeler bu doğrultuda ilerlerken, daha öncesinde yaşanan siyasi olaylar da Birleşik Krallık'ın Avrupa ile ilişkilerini gündemine almasına zemin hazırlamıştır. 1950'li yıllarda dekolonizasyonun hız kazanmasıyla Commonwealth ülkeleri bağımsızlıklarını kazanmış ve bu ülkeler Soğuk Savaş döneminden kaynaklı güvenlik kaygılarıyla yeni siyasi ittifak arayışı içerisine girmiştir (Küntay ve Ertuğral, 2017, s. 89-91). Commonwealth ülkeleri üzerindeki eski nüfuzunu yitiren ve hem ekonomik hem siyasi kapasitesi daralan Birleşik Krallık, ABD ile ilişkisinde ciddi bir imtihan yaşamıştır. 1956 yılında yaşanan Süveyş Krizi'nde Fransa ve İsrail'le birlikte Mısır'a karşı yapılacak olan askeri operasyonu engelleyen ve mali yardımı şartla gerçekleştiren güvendiği müttefik ABD ile "özel ilişkileri" sarsılmıştır.

⁴ Commonwealth, ABD ve Avrupa'dan oluşan çok yönlü diplomatik ilişkileri ifade etmektedir.

⁵ Fransa, Batı Almanya, İtalya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg.

⁶ Birleşik Krallık, İsviçre, Norveç, Danimarka, Portekiz, İsviçre, Avusturya.

Ayrıca, ABD'nin o yıllarda Birleşik Krallık'tan AET'ye üye olması yönünde bir beklentisi bulunmaktaydı. II. Dünya Savaşı'nın ardından bir "Avrupa ailesi" yaratılması hususunda ekonomik bakımdan desteklenen Avrupa ülkeleri, ABD için önemli bir pazar olmasının yanı sıra komünizmin karşısında Batı bloku tarafındaydı (Warner, 1989, s. 486-489).

İki kalesinde yaşanan gelişmeler ve AET'nin ekonomik başarısından dolayı pragmatist bir manevrayla dış politikasında dümen kıran Birleşik Krallık, yüzünü Avrupa'ya doğru çevirmiştir. 1961 yılında, Muhafazakar Parti lideri Macmillan tarafından yapılan AET'ye üyelik başvurusu kabul edilmeyen Birleşik Krallık, 1967 yılında bu kez İşçi Partisi iktidarlığında AET'nin kapısını çalmıştır (Forster, 1998). Birleşik Krallık'ın iki başvurusunun da reddedilmesinin sebebi Fransa devlet başkanı Charles De Gaulle'den kaynaklanmaktaydı. De Gaulle'e göre, Birleşik Krallık şayet AET'ye üye olursa, ABD'nin Avrupa'nın iç işlerine karışması çok daha kolay bir hale gelecekti. ABD'nin NATO üzerinden bile Avrupa'ya karışmasına tahammül edemeyen ve bu sebeple 1966'da NATO'nun askeri kanadından ayrılan De Gaulle için, ABD'nin yakın ortağı olarak gördüğü Birleşik Krallık'ın AET'ye üye olması kabul edilebilecek bir şey değildi (Warlouzet, 2018, s. 958-959). Ayrıca, o yıllarda Birleşik Krallık'ın içine düştüğü ekonomik darboğazı da öne süren De Gaulle Fransa'sı, Birleşik Krallık'ın iki kez yaptığı üyelik başvurusunu reddetmiştir. Neyse ki, De Gaulle'ün 1969 yılında görevini bırakması ve yerine Fransa'da Georges Pompidou'nun devlet başkanı seçilmesi, Birleşik Krallık'ın üyeliği önündeki en büyük engeli ortadan kaldırmıştır (Saygın ve Ultan, 2016, s. 74-76).

Bu gelişmelerin ardından, Birleşik Krallık'ın AT'ye⁷ üyeliği yeniden gündeme gelmiş ve Ocak 1972'de Birleşik Krallık ve AT arasında katılım antlaşması imzalanmıştır. Birleşik Krallık, 1 Ocak 1973'te Muhafazakar Parti'den Edward Heath döneminde, Danimarka ve İrlanda ile birlikte ilk genişleme dalgasıyla AT'ye üye olmuştur (The Guardian, 2020). Birleşik Krallık, her ne kadar AT'ye üye olduysa da, o yıllarda pek de iç açıcı olmayan ekonomisi petrol kriziyle bir darbe daha almış ve AT'ye üyelik daha ilk yıllardan sorgulanmaya başlamıştır (Warlouzet, 2018, s. 960). Haziran 1975'te üyelikte kalınsın mı yoksa üyelikten ayrılınsın mı şeklinde yapılan referandumdan %67,2 oy oranında AT'de kalınması yönünde karar çıkmıştır. 1975 referandumundan Topluluk üyesi olarak devam etme kararı çıktıysa da, Birleşik Krallık'ın Topluluğa ilişkin tereddütlü ve sorgulayıcı tavrı uzun yıllar boyunca kendisini göstermiştir. Nitekim bu tavırların en belirgin olduğu yıllar, 1979'da göreve gelen Margaret Thatcher dönemi olmuştur (Aqui, 2020).

Üyelik Sonrası AB ile İlişkilerin Seyri: Uyumsuzluk ve Tam Bütünleşememe

Thatcher'ın iktidara geldikten sonra Avrupa ile ilişkilerdeki ilk gündemi, ülkesinin AT bütçesine yaptığı katkı ve bununla ilgili olarak Ortak Tarım Politikası (OTP) olmuştur. Savaş boyunca yaşanan açlık ve kıtlık ortamı ve bu acıların o yıllarda hafızalardaki tazeliğini koruması, Avrupa ülkelerini savaş sonrası yarattıkları yeni düzende tarım sektörüne öncelik vermeye itmiştir. Durum böyle iken, AT bütçesinde en fazla pay ayrılan alan tarım sektörü ve Topluluğun en çok yoğunlaştığı politika alanı da OTP olmuştur. Birleşik Krallık'ın Topluluk bütçesine en fazla katkı yapan ikinci ülke olması buna nazaran bütçeden elde ettiği gelirin diğer üye ülkelere göre daha az olmasından kaynaklanan asimetrik durum, Thatcher'a Avrupa ile ilişkilerde gerilimli yıllar yaşatmıştır. Bu asimetrik durum, Birleşik Krallık'ın tarım ürünlerini Commonwealth ülkelerinden ucuz fiyata satın alması ve AT ülkeleriyle tarımsal ürün ticaretinin düşük düzeyde olmasından kaynaklanıyordu. Ayrıca, tarım sektörü Birleşik Krallık ekonomisinde küçük bir yer kaplıyordu (Seidel, 2020, s. 194-196). Thatcher, ülkesinin diğer AT ülkelerinden farklı olan bu durumu karşısında, Topluluktan, bütçeye yaptığı katkının azaltılmasını talep etmiş, fakat Thatcher'ın bu isteğine Topluluk üyeleri karşı çıkmıştır. Özellikle, Fransa'nın bu konudaki katı tutumu, Birleşik Krallık'ın AT ile ilişkilerinde sert bir tavır takınmasına neden olmuştur. Bütçe konusundan dolayı, Birleşik Krallık'ın diğer üye ülkelerle ilişkilerinin negatif bir seyir izlemesi, AT ile zıt düşmesi, Thatcher'a geri adım attırmamış, aksine Thatcher bu konudaki kararlılığını sürdürmüştür. Bu konuda AT ile yoğun tartışmalar yaşayan Birleşik Krallık, 1984 yılında yapılan Fontainebleau Zirvesi'nde AT üyelerinin ikna olmasıyla bütçe konusunda istediği indirimi almayı başarmıştır (Spence, 2012).

Birleşik Krallık'ın AT ile sorunlu ilişkilerinin bir diğer boyutunu ekonomik ve parasal birlik oluşturmuştur. Thatcher döneminde Delors Raporu ile tam ekonomik bütünleşmeyi sağlamak ve ortak para birimine geçmek için bir Avrupa Merkez Bankası kurulması AT'nin gündemini meşgul etmiştir. Üye ülkeler arasında tam ekonomik entegrasyonun sağlanması için ortaya atılan parasal birliğe geçiş fikrine ısınmayan Thatcher, bu konuda taviz vermeyeceğini ve ulusal para birimi olan sterlini kullanmaya devam

⁷ 1 Temmuz 1967'de yürürlüğe giren Füzyon Antlaşması ile Avrupa Topluluğu olarak adlandırılmıştır.

edeceğini her platformda dile getirmiştir (Miles ve Doherty, 2005, s. 95-98). Ayrıca, Topluluğun en önemli ve iddialı projelerinden biri olan Schengen alanına katılmayı, sınırlarında yaşanabilecek olası kaçakçılık ve terör faaliyetlerine karşı reddetmiştir. Topluluğun, serbest dolaşım bölgesi oluşturan politikasına dahil olmayarak “opt-out” elde eden Birleşik Krallık, ilerleyen yıllarda da belirli politika alanlarına çekince koyarak istisnâlı ülke konumunu sürdürmeye devam etmiştir (Wang, 2016, s. 706-708).

1985 yılında yapılan Lüksemburg Zirvesi'nin gündemi, kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbestçe dolaşabildiği Tek Pazar'ın oluşturulmasıydı. Ancak imzalanan Tek Avrupa Senedi'nin sadece ekonomik boyutu yoktu, Tek Senet aynı zamanda siyasi birliğe geçişte de önemli bir adım niteliğindedi (Howarth, 2007, s. 60-61). AT'nin siyasi birlik yolunda ilerlemesinden oldukça rahatsız olan Thatcher, bu konudaki en net politik çıkışı Eylül 1988'de Belçika'nın Bruges kentinde yaparak, siyasi bütünleşme doğrultusunda atılan adımları, gücün Brüksel'de toplanmasını ve federasyona daha çok yaklaşılmasından duyduğu endişeyi dile getirmiş ve Topluluğu eleştirmiştir. Bu bağlamda değinilmesi gereken en önemli gelişmelerden birisi kuşkusuz 1980'lerin ikinci yarısında Thatcher döneminde ilk kez kullanılan Avrupa şüphecilği (euroscepticism) kavramıdır (Roe-Crines ve Heppell, 2020; Daddow vd., 2019).

Birleşik Krallık'ın Topluluk ile ekonomik ve siyasi olarak “bütünleşmemesi” diğer bir deyişle, ikili ilişkilerde yaşanan “uyumsuzluğu” belirtmek için kullanılan Avrupa şüphecilği kavramı genel olarak Avrupa entegrasyonuna karşı çıkmayı/benimsememeyi ifade etmektedir. 1980'li yıllardan günümüze, siyasi bütünleşmenin giderek hızlanmasıyla derinleşen Avrupa şüphecilği, bu süre zarfında kendisine daha çok taraftar toplayarak hem siyaset bilimi literatüründeki yerini hem de eurosceptic kanadı güçlendirmiştir (Fontana ve Parsons, 2015, s. 99-101). Thatcher'ın, Topluluk bünyesinde oluşturulan ortak politikalara katılmak konusundaki isteksiz tavrı, Stephen George (1990) tarafından “awkward partner” (tuhaf ortak) olarak adlandırılmıştır. AT zirvelerindeki sert üslubu ve bildiğinden şaşmayan dik tavrı, Thatcher'a siyaset sahnesinde “Demir Leydi” unvanını kazandırmış ve uyguladığı ekonomi politikaları “Thatcherizm” adıyla kavramsallaştırılarak birçok ülkeye model olmuştur.

Thatcher'dan sonra, 1990 yılında Muhafazakâr Parti liderliğini devralan ve ülkenin yeni başbakanı olan John Major, Topluluğun izlediği politikaları benimseyen bir duruş sergilemiştir. Avrupa-hayranı tutumu sayesinde AT ile ilişkilerde iyi bir imaj çizme arzusunda olarak Avrupalı müttefikleriyle ileri düzeyde işbirliğini sağlamak istemiştir (Heppell, 2007, s. 485-486). Ancak Topluluğu Birliğe⁸ dönüştüren Maastricht Antlaşmasıyla, siyasi bütünleşmenin ivme kazanması ve ulusal yetkilerin Birlik kurumlarına aktarılmasından Major da çok hoşnut olmamıştır. Maastricht Antlaşmasına eklenen protokol ile ortak para birimi olan avronun kullanılmasını kabul etmemiş ve parasal birlik noktasında istisnâi bir düzenleme elde etmiştir. Ayrıca Major döneminde, Birleşik Krallık ve Birlik arasında ortak balıkçılık politikası kapsamında yaşanan gerilime deli dana hastalığı da eklenmiş ve Londra'nın Brüksel ile arası açılarak, Major'un Avrupa konusundaki yapıcı tavrı etkili sonuçlar doğuramamıştır (Soytürk, 2017, s. 77-78).

1997 yılında İşçi Partisi'nden seçilerek Muhafazakarların ülkedeki hakimiyetine son veren Tony Blair, kendinden önceki mevkidaşlarının aksine Avrupa ile tam bir uyum ve bütünleşmiş profil çizme yolunda önemli adımlar atmıştır. Bu minvalde atılan adımlardan en önemlisi, kuşkusuz, AB'nin yıllardan beri tartıştığı ve eksikliğini hissettiği ortak güvenlik ve savunma politikasının oluşum sürecinde yapıcı ve aktif rol üstlenmek olmuştur (Posen, 2006, s. 167-168). Bu sürecin başlatılmasına ön ayak olan Blair yanına Fransa'yı da alarak ülkesini tam bir Avrupalı olarak gösterme niyetinde olmuştur. 1998 yılında Saint Malo zirvesinde bir araya gelen Birleşik Krallık ve Fransa liderleri Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) bünyesinde Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (AGSP) inşası için görüş birliğine varmıştır. AGSP, 1999 yılında yapılan AB Zirvesinde diğer AB ülkeleri tarafından da kabul görmüştür. Ancak Avrupa'da güvenlik ve savunmanın nasıl sağlanacağı hususunda AB'nin iki büyük gücü arasında fikir farklılıkları yaşanmış ve bu farklı görüşlerin odağında Atlantikçi-Avrupacı tartışması yer almıştır (Mathiopoulos ve Gyarmati, 1999, s. 68-70).

Birleşik Krallık, Avrupa'nın güvenlik ve savunmasının ABD-NATO öncülüğü ve desteğinde sağlanmasını arzu ederken, Fransa bu fikre katı bir şekilde karşı çıkmıştır. Avrupa'da Atlantik etkisine tahammülü olmayan Fransa, AB'nin savunma ve güvenliğinin NATO ve ABD'den bağımsız olması gerektiğini dile getirmiştir. Sonuç olarak, oluşturulan AGSP'nin NATO ile rekabet halinde olmaması ve ABD'den özerk olarak askeri yeteneklerini gerçekleştirebilmesi hususunda uzlaşa sağlanmıştır (Shearer, 2000, s. 284-286). Ayrıca, Birleşik Krallık güvenlik ve savunma politikasında da egemenlik hassasiyetini

⁸ 7 Şubat 1992'de imzalanan ve 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşmasıyla AB adını almıştır.

korumuş ve AGSP'nin hükümetlerarası zeminde oluşturulması yönünde irade ortaya koymuş ve istediğini elde etmiştir. Böylece, Avrupa'nın kolektif güvenliğini sağlamak noktasında öncü rol üstlenen Blair, büyük bir başarıya imza atmış ve AB bütünleşmesinin en zorlu politika alanlarından birine önemli bir katkı sağlamıştır (Mathiopoulos ve Gyarmati, 1999, s. 72-73; Shearer, 2000, s. 285-287). Blair döneminde Sosyal Şart'a dahil olan Birleşik Krallık, AB'den izole görüntüsünü bertaraf ederek AB entegrasyonun ilerlemesine yardımcı olmuş ve Birlik içinde güçlü bir pozisyon elde etmiştir. Ancak, Birleşik Krallık'ın antlaşmaları imzalamaktan imtina eden tavrı, en Avrupa sevdalısı başbakan olan Blair döneminde bile kendisini göstermiş ve Lizbon Antlaşması'ndaki Temel Haklar Şartı'na katılım sağlanmamıştır (Oppermann, 2008).

Blair döneminde AB ile kurulan sıkı ilişkiler, Birleşik Krallık'ın, ABD'nin Irak'a yönelik askeri müdahalesine destek vermesiyle büyük yara almış ve Blair bu kararıyla diğer AB ülkelerini karşısına almıştır. Özellikle, Almanya ve Fransa'nın ağır eleştirilerine maruz kalan ve Blair döneminde Avrupalılaştırma adına büyük kazanımlar sağlayan Birleşik Krallık'ın, Irak Savaşı kararından sonra AB ile ilişkileri sıcak ve samimi bir hava içindeki görüntüsünü kaybetmiştir (Henke, 2018, s. 783). Blair döneminde maliye bakanı olarak görevde bulunan Gordon Brown, 2007 yılında başbakanlık koltuğuna oturmuş ve AB'ye yönelik izlediği politika daha çok ekonomi/finans merkezli olmuştur. Blair'in, Irak Savaşı'nda ABD ile birlikte hareket etmesinin AB ülkelerinde büyük yankı uyandırması, Brown'u hem ABD hem de AB ile ilişkilerde dikkatli olmaya itmiş ve bu dönemde çok taraflı bir politika izlenmiştir (Saygın ve Ultan, 2016, s. 88-89).

Cameron'un Referandum Kararı ve Brexit Süreci'nin Başlangıcı

2010 yılında Liberal Demokrat Parti ve Muhafazakâr Parti koalisyon hükümetinin başbakanı olarak göreve gelen David Cameron'un Avrupa ile ilgili gündemi, 2008 yılında yaşanan Euro krizi olmuştur. ABD'de başlayan ekonomik krizin kısa sürede Avrupa'yı etkisi altına alması ve özellikle Yunanistan'ın bu krizden oldukça olumsuz etkilenmesi sonucu AB tarafından Yunanistan'a yapılan yardımlar, Cameron'un AB'ye negatif bakmasına neden olmuştur. Ayrıca, ortak para birimi Euro'ya dâhil olmamaktan kaynaklı AB ile mali sistemde yaşanan uyuşmazlık, Birleşik Krallık'ın Avrupa ile ilişkilerini çatışmacı bir görüntüden uzak tutamamış ve AB ile tam bir bütünleşme sağlanamamıştır. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin Birliğe dâhil olmasının ardından AB içi yaşanan göçün artması ve kararların ulusüstü alınmasından kaynaklı ulusal egemenlik yetkilerini koruma arzusu, ülkedeki Avrupa şüpheciliğini körüklemiş, Avrupa karşıtlığı yükselişe geçmiştir (Meislova, 2019, s. 235-238). Avrupa'daki güncel popülist siyasetin de etkisiyle 23 Ocak 2013'te Birleşik Krallık siyaseti için kritik önemde açıklama yapan Cameron, AB üyeliğini tartışmaya açarak 2015 yılında seçilmesi dâhilinde AB üyeliği için halk oylamasına gidileceğini duyurmuştur (Hunt, 2013).

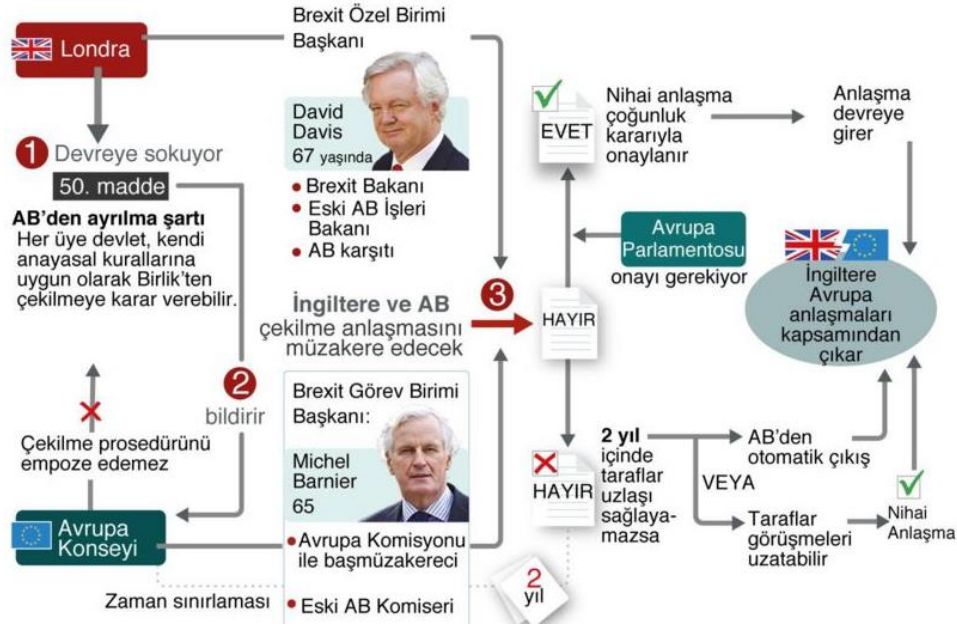
Cameron'un bu kararının arkasında, iç siyasette yaşanan olayların da etkisi olduğu su götürmez bir gerçektir. Aşırı sağ ve AB karşıtı bir çizgisi olan Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi'nin (UKIP) yükselişi ve oy oranlarını arttırması karşısında Muhafazakâr Parti'nin oylarının düşmesi, Cameron'u sağ oyları kendi tarafına çekmeye itmiştir (Oliver, 2017, s. 3-5). Üyeliğin yeniden müzakere edilmesi için AB ile yapılan görüşmelerde egemenlik, ekonomi yönetimi, göç ve rekabet politikası olmak üzere dört temel başlık ele alınmıştır. Üyeliğinin devam etmesi için bahsi geçen dört başlık hususunda ilişkilerin yeniden düzenlenmesini talep eden Cameron, beklentisinin karşılanması durumunda AB'de kalma yanlısı kampanya sürdüreceğini söylemiştir. Birleşik Krallık reform talep ettiği konularda, AB'den taviz kopararak ayrıcalıklı üye statüsünü perçinlese de, Cameron Mayıs 2015'teki seçimleri kazanarak verdiği sözü tutmuştur (Smith, 2018). 23 Haziran 2016'da Birleşik Krallık'ta AB üyeliği için yapılan referandumdan (Brexit referandumu) %51,9 ayrılma, %48,1 kalma şeklinde karar çıkmıştır (BBC News, 2016). Cameron, ülkesinin AB üyesi olarak kalması doğrultusunda kampanya yürütmüşken Birleşik Krallık halkı, Birlikten ayrılma yanlısı bir irade ortaya koymuştur. Sandıktan beklentisinin aksine sonuç çıkmasıyla istifa eden Cameron'dan sonra, Muhafazakâr Parti başkanlığını ve başbakanlık görevini Temmuz 2016'da Theresa May üstlenmiştir (Oliver, 2017).

Birleşik Krallık'ın AB'den Ayrılık Müzakereleri, İlerleyişi ve Tamamlanması

Birleşik Krallık tarihinin ikinci kadın başbakanı olan May, göreve gelmesinin akabinde ülkesinin AB'den ayrılış sürecini yönetmek üzere kolları sıvamıştır. "Brexit Brexittir" söylemiyle AB üyeliğinin sonlandırılması hususunda kararlı bir duruş sergileyeceğinin sinyallerini vermesinden dolayı ülkenin eski başbakanı Thatcher'a benzetilmiş ve "Yeni Demir Leydi" olarak anılmaya başlamıştır (Atkins ve Gaffney, 2020). Yeni Demir Leydi, Lizbon Antlaşması'nın 50. maddesinden⁹ aldığı yetkiyle AB'den ayrılık

⁹ "1. Her üye devlet, kendi anayasal kurallarına uygun olarak Birlik'ten çekilmeye karar verebilir. 2. Çekilme kararı alan üye devlet, niyetini Avrupa Birliği Zirvesi'ne bildirir. Birlik, söz konusu devletle, Avrupa Birliği Zirvesi tarafından belirlenen yönlendirici

görüşmelerini başlatan belgeyi 29 Mart 2017’de AB Konseyi Başkanı Donald Tusk’a ilemiştir. Bu tarih itibarıyla başlayan Brexit süreci boyunca, AB’den ayrılığın nasıl gerçekleşeceği noktasında görüş ayrılıkları ortaya çıkmış ve iç politikada yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Anlaşmalı Brexit veya anlaşmasız Brexit seçeneği, hem Birleşik Krallık siyasetinin en çok tartışılan konusu hem de AB’nin en önemli gündem maddelerinden birisi olmuştur (Aras ve Günar, 2018, s. 103-106). Brexit stratejisini daha güçlü yürütmek ve Muhafazakârlar adına parlamentodaki koltuk sayısını arttırmak isteyen May, ülkesini erken genel seçime götürmüştür. Ancak evdeki hesap çarşıya uymamış ve Haziran 2017’de yapılan erken genel seçimlerden çıkan sonuçla birlikte parlamentodaki dengeler May’in aleyhine olacak biçimde değişmiştir (Hobolt, 2018, s. 40).

Şekil 1. 50. Madde: Brexit Sürecinin İşleyişi (Kaynak: BBC News, 2017)

Demokratik Birlik Partisi'nin desteğiyle azınlık hükümeti kurabilen May'in planları suya düşmüş, ağır bir siyasi yenilgi almıştır. Yeni kabinesini kurduktan sonra, AB ile anlaşmalı Brexit seçeneğini tercih ederek (Schnapper, 2020) 19 Haziran 2017’de Brexit müzakerelerini başlatan May (Strupczewski, 2017), yoğun diplomatik temasların ardından 14 Kasım 2018’de AB ile Çekilme Anlaşması hususunda uzlaşmaya varmıştır (European Commission, 2018). Ancak, May’in AB ile vardığı anlaşma, Birleşik Krallık parlamentosunun alt kanadı olan Avam Kamarasında 15 Ocak, 12 Mart ve 29 Mart 2019 tarihlerinde olmak üzere üç kez kabul edilmeyince Lizbon Antlaşmasına göre 2 yılda tamamlanması gereken süreç için son tarih aşılmıştır (BBC News, 2020). Ülkenin AB’den ayrılması için belirlenen tarih olan 29 Mart 2019’a kadar Çekilme Anlaşmasını parlamentoda onaylatamayan May, iç politikada eleştirilerin odağında kalmıştır. Buna ilaveten, Mayıs 2019’daki Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oyları oldukça düşen Muhafazakâr Parti’nin hezimete uğramasıyla üzerindeki siyasi baskı daha çok artan May, Haziran 2019’da parti liderliğinden istifa etmiştir (Vasilopoulou, 2020).

Theresa May’in ardından yapılan seçim mücadelesinde, yarıştan galip çıkarak Birleşik Krallık siyasetinde Brexit sürecinin üçüncü lideri olarak ağırlanan Boris Johnson, Temmuz 2019’da başbakanlık görevini üstlenmiştir. 29 Martta parlamento engeline takılan Çekilme Anlaşmasının, AB tarafından 31 Ekim 2019’a ertelenmesiyle coşkulu Brexit savunucusu olan Johnson, ister anlaşmalı ister anlaşmasız olsun

ilkeler ışığında, bu devletin Birlik ile gelecekteki ilişkisinin çerçevesini dikkate alarak, çekilmeye ilişkin kuralları belirleyen bir anlaşmayı müzakere eder ve akdeder. Bu anlaşma, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 218. maddesinin 3. paragrafına uygun olarak müzakere edilir. Anlaşma, Birlik adına, Avrupa Parlamentosu'nun muvafakatini aldıktan sonra, nitelikli çoğunlukla hareket eden Konsey tarafından akdedilir. 3. Antlaşmalar'ın ilgili üye devlete uygulanması, çekilme anlaşmasının yürürlüğe girdiği tarihte, bunun gerçekleşmemesi halinde, Avrupa Birliği Zirvesi oybirliğiyle ve ilgili üye devletle mutabık kalarak süreyi uzatmadığı takdirde, 2. paragrafta belirtilen bildirimden iki yıl sonra sona erer. 4. 2 ve 3. paragrafların amaçları doğrultusunda, çekilen üye devletin Avrupa Birliği Zirvesi'ndeki veya Konsey'deki temsilcisi, Avrupa Birliği Zirvesi veya Konsey'de kendisini ilgilendiren müzakerelere ve kararlara katılmaz. Nitelikli çoğunluk, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 238. maddesinin 3. paragrafının (b) bendine göre belirlenir. 5. Birlik'ten çekilen bir devlet Birliğe yeniden katılmak isterse, talebi 49. maddede belirtilen usule tabi olur.” (T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011).

Brexit'i gerçekleştirme noktasında taviz vermeyeceğini dile getirmiştir (Larsén ve Khorana, 2020, s. 865-866). “Bizim paramız, bizim sınırlarımız, bizim güvenliğimiz, kontrolü geri alalım” sloganıyla hareket eden Johnson, ülkesi için egemenlik konusundaki hassasiyetini vurgulamıştır. May'ın AB ile uzlaşma sağladığı Çekilme Anlaşması'nın parlamentodan onay alamaması, Brexit'i gerçekleştirme noktasında ısrarcı olan Johnson'u harekete geçirmiş ve yeni başbakan AB ile yaptığı sıkı pazarlıklar sonucu (Reuters, 2020) 17 Ekim 2019'da Çekilme Anlaşması'nda revizyon yapmayı başarmıştır (European Commission, 2019). May'ın AB ile yaptığı anlaşmayı “Birleşik Krallık'ı koloni statüsünde bırakacak yarım bir Brexit” olarak nitelendiren Johnson, başta kendisi olmak üzere pek çok Muhafazakâr parlamenterin itiraz ettiği Kuzey İrlanda konusunda yeni bir düzenleme elde etmiştir. Johnson'un yeni anlaşmasına göre, Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti arasında fiziki sınır ve pasaport kontrollerinin olabileceği “backstop” yani “tedbir maddesi” ortadan kaldırılarak, Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık Gümrük Birliğinde kalması hususunda yeni bir düzenleme yapılmıştır (Morris, 2020a).

Johnson, her ne kadar AB ile yeni bir anlaşma yapmış olsa da, Çekilme Anlaşması'nın bir kez daha parlamento onayına takılmaması için Muhafazakâr Partili milletvekili sayısını arttırmak istemiştir. Bu doğrultuda, Brüksel'den parlamento onayına sunulacak Çekilme Anlaşması'nın ileri bir tarihe ertelenmesini talep eden Johnson, erken seçimi de siyasetin gündemine taşımıştır (Prosser, 2021). Brexit krizini aşmak için 12 Aralık 2019'da yapılan seçimin ardından tek başına iktidara gelen Johnson'un, 31 Ocak 2020'ye ertelenen Çekilme Anlaşması'nı parlamentoda onaylatmak için önünde hiçbir engel kalmamıştır (BBC News, 2019). Johnson'un Çekilme Anlaşması'nın (Brexit Anlaşması) önce Birleşik Krallık parlamentosunun alt kanadı olan Avam Kamarası'ndan geçmesiyle Brexit düğümü çözülmeye başlamış, ardından Lordlar Kamarası, Kraliçe II. Elizabeth ve Avrupa Parlamentosu'nun da onayıyla bütün prosedürleri tamamlayan Birleşik Krallık, 31 Ocak 2020'de AB ile birlikteliğini sona erdirmiştir (Lebentz, 2020).

Tablo 1. *Brexit Sürecinde Yaşananlar*

23 Ocak 2013	Başbakan David Cameron, AB üyeliğini referanduma götürme sözü verdi.
23 Haziran 2016	Birleşik Krallık'ta yapılan referandumda %51,9 ile AB'den ayrılma sonucu çıktı.
29 Mart 2017	Theresa May, Brexit sürecini resmen başlattı.
14 Kasım 2018	Birleşik Krallık ve AB Brexit Anlaşmasına vardı.
15 Ocak 2019	Birleşik Krallık parlamentosu Brexit Anlaşmasını 202'ye karşı 432 oyla reddetti.
12 Mart 2019	Birleşik Krallık parlamentosu Brexit Anlaşmasını 242'ye karşı 391 oyla 2. kez reddetti.
29 Mart 2019	Birleşik Krallık parlamentosu Brexit Anlaşmasını 286'ya karşı 344 oyla 3. kez reddetti.
10 Nisan 2019	AB Brexit'i 31 Ekim'e erteledi.
24 Temmuz 2019	Boris Johnson, May'dan başbakanlığı devraldı.
17 Ekim 2019	Boris Johnson Brexit Anlaşmasını revize etmeyi başardı.
19 Ekim 2019	Boris Johnson AB'ye imzasız bir mektup yazarak Brexit'i 31 Ocak'a ertelemek zorunda kaldı.
12 Aralık 2019	Boris Johnson erken genel seçimin ardından tek başına iktidara geldi.
31 Ocak 2020	Birleşik Krallık AB'den resmen ayrıldı.

Kaynak: Euronews, 2020

1 Şubat 2020 itibarıyla Birleşik Krallık ve AB arasında yeni ilişkilerin belirlenmesi için öngörülen müzakere süreci olan 11 aylık geçiş dönemi başlamıştır. 31 Ocak 2020'den sonra AB kurumlarındaki karar alma süreçlerinden ayrılan Birleşik Krallık, geçiş dönemi boyunca Tek Pazar ve Gümrük Birliği'nde kalmayı sürdürmüştü ve Birlik kurallarına uygun bir şekilde hareket etmiştir (Larsén ve Khorana, 2020, s. 871-873). 2020 yılı sonunda bitirilmesi planlanmış geçiş sürecinin, tarafların uygun görmesi halinde uzatılması mümkün olmakla birlikte, Başbakan Johnson 31 Aralık 2020'ye kadar AB ile gelecekteki ilişkilerini yeni bir çerçeveye oturtmak ve Brexit sürecini tamamlamak istemiştir. Geçiş süreciyle birlikte Londra ve Brüksel arasında ticaret, hukuk, balıkçılık, güvenlik, hukuk, istihdam gibi geniş bir yelpazede birçok konu müzakere masasında yerini almış, ancak taraflar arasında çözüme kavuşturulması gereken en önemli başlık, Brexit sonrası ticari ilişkiler olmuştur (Morris, 2020b). Birleşik Krallık, geçiş dönemi boyunca AB dışı ülkelerle de ikili serbest ticaret anlaşması düzenleme hakkına sahip olmuş ve bu kapsamda 23 Ekim 2020'de Japonya ve 21 Kasım 2020'de Kanada ile olmak üzere 1 Ocak 2021 tarihinde yürürlüğe girecek anlaşmalara imza atmıştır (BBC News, 2020). Ardından İsviçre, Norveç ve Türkiye ve birçok ülkeyle yeni serbest ticaret anlaşmaları imzalayan Londra, dünyanın her yerinde bağımsız ticaret anlaşmaları yapabileceğini kaydetmiştir.

Geçiş sürecinde Brexit sonrası ticaret ve gelecekteki ilişkileri tayin etmek için gerçekleştirilen yoğun müzakereler 24 Aralık 2020'de sonuç vermiş, Londra ve Brüksel arasında Ticaret ve İşbirliği Anlaşması imzalanması hususunda uzlaşma sağlanmıştır (European Commission, 2020). 30 Aralık 2020'de bahse söz

konusu ticaret anlaşmasının parlamentoda onaylanmasıyla Brexit sürecinin sonuna gelinmiştir (Euronews, 2020). 1 Ocak 2021 itibarıyla AB'den tam anlamıyla ayrılan Birleşik Krallık, taraflar arasında imzalanan söz konusu anlaşmayla Brüksel ile ticari ilişkilerini üyelğe yakın şartlarda gümrük vergisiz ve kotasız bir şekilde sürdürebilecek ve AB pazarına kesintisiz erişim sağlayabilecektir. 1 Ocak 2021'den itibaren başlayan Brexit sonrası dönem için imzalanan Ticaret ve İşbirliği Anlaşması ile birlikte taraflar ekonomik zarar görmeden 47 yıl boyunca elde ettikleri kazanımları korumuş ve karşılıklı ticaretin devamını güvence altına almıştır. AB'den ayrılıp yoluna bağımsız bir aktör olarak devam eden Birleşik Krallık, farklı uluslarla yeni ticaret anlaşmaları imzalayarak dünyaya açılmak ve Brexit süreci boyunca dile getirilen "Küresel Britanya" söylemini gerçekleştirmek için kolları sıvamıştır (Boyras, 2021; GOV.UK, 2021).

Sonuç

Dünya tarihindeki büyük imparatorluk geçmişi, Avrupa kıtasıyla karasal sınır bağlantısızlığı, adalı kimliği, Commonwealth ve Atlantik ittifakına olan bağlılığı nedeniyle kendisini Kıta Avrupası ülkelerinden farklı ve üstün konumlandıran Birleşik Krallık, başlangıçta Avrupa bütünleşmesinin bir parçası olmak istememiştir. İlerleyen yıllarda Birleşik Krallık'ın kötüye giden ekonomisine karşın AET üyesi ülkelerin ekonomilerinin hızla kalkınması, siyasi elitlerde fikir değişikliğine yol açmış ve Birleşik Krallık, AET'ye üyelik talebinde bulunmuştur. Uzun uğraşların sonucunda katılım müzakerelerinin tamamlanmasıyla 1973'te AT'ye dahil olsa da, Avrupalı ülkelerle tüm politika alanlarında ortaklık yürütme fikrini bir türlü benimseyememiştir. Topluluğa katılımın akabinde referandum düzenleyerek üyeliğini sorgulama girişiminde bulunmuş, daha sonraki yıllarda daha adil bir bütçe planlaması için üye ülkelerle deyim yerindeyse savaşıp uyumsuz bir profil çizmiştir. Ortak para politikasına çekince koyarak kendisi için istisnai durum yaratmış ve ulusal para birimi olan sterlini kullanmaya devam ederek egemenlik konusundaki hassas duruşunu göstermiştir. Üye ülkeler için iç sınırlarda kontrollerin kaldırıldığı Schengen alanına katılmayarak imtiyazlı pozisyon elde etmiş ve AB çatısı altında oluşturulan ortak politikalara dahil olmak noktasında isteksiz bir tavır sergilemiştir. Birliğin ulusüstü yapısından dolayı ortak politikaların sorgulanması, ülkede Avrupa şüpheliğinin gelişmesine neden olmuş ve şüphelilik ilerleyen yıllarda daha da şiddetlenerek kendisini göstermiştir. AB'ye ekonomik fayda elde etmek odaklı bakmak ve ulusal egemenlik yetkilerini muhafaza etme arzusu, ülkedeki bütün iktidar partilerin söylem ve politikalarında daima kendisini hissettirmiştir. AB'nin ekonomik durgunluk, göç, mülteci, yabancı düşmanlığı gibi sorunlarından beslenen ülkedeki sağ parti UKIP'in oylarının yükselişe geçmesi ve Muhafazakar Parti'de AB'yi eleştiren seslerin artması, başbakan Cameron'da baskı unsuru oluşturmuş, Brexit referandumuna giden yol açılmıştır.

23 Haziran 2016'da Birleşik Krallık'ta yapılan referandumda, halkın çoğunluğunun AB'den ayrılma yönünde oy kullanmasıyla, beklediği sonucu alamayan Cameron istifa etmiştir. Cameron'dan sonra hükümet başkanı olarak Brexit sürecini yönetme görevini üstlenen May, AB ile anlaşmalı ayrılık prensipleri çerçevesinde bir yol haritası belirlemiştir. Lizbon Antlaşması'nın 50. Maddesine atıfta bulunarak üyelikten ayrılma niyetini 29 Mart 2017'de AB Konseyi başkanına bildiren May, AB'den çekilme sürecini başlatmıştır. Birleşik Krallık ve AB yetkilileri arasında Haziran 2017'de başlayan müzakere sürecinin çok zorlu ve uzun geçmesinin ardından Kasım 2018'de Çekilme Anlaşması'na varılmıştır. Sürecin tamamlanması için Lizbon Antlaşması'nın öngördüğü tarih olan 29 Mart 2019'a kadar Çekilme Anlaşması'nı ülkesinin parlamentosuna kabul ettiremeyen May, istifa etmek zorunda kalmıştır. Belirsiz ve karmaşıklaşan AB'den ayrılma sürecini yönetmek yeni başbakan Johnson'a kalmıştır. May'in AB liderleri ile anlaştığı Çekilme Anlaşması'nda değişiklik yapan Johnson, söz konusu revize anlaşmayı ülkesinin parlamentosundan geçirmeyi başarmıştır. 31 Ocak 2020 tarihiyle Brüksel merkezli karar alma mekanizmalarından ayrılan Birleşik Krallık ile AB arasında geçiş dönemi başlamıştır. Bu dönemde, Brexit sonrası ilişkileri tayin etmek amacıyla yoğun görüşmeler gerçekleştiren Londra ve Brüksel, imzaladıkları Ticaret ve İşbirliği Anlaşması ile 47 yıllık birlikteliklerine son vermiştir. 2020 Aralık ayı sonu itibarıyla AB'den tam manasıyla ayrılan Birleşik Krallık, ulusal kaderini kendi kontrolüne alarak solo yolculuğuna başlamıştır. Bu çalışmada, Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine olan bakışı, Birleşik Krallık-AB ilişkilerinin yapısı, Brexit referandumuna gidilme nedenleri ve ayrılma süreci kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Çalışma kapsamında, Brexit'e giden süreç ve Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılığının nasıl gerçekleştiği ortaya konulmuştur.

Brexit referandumu ve sonrasındaki ayrılma süreci hem Birleşik Krallık hem de AB açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilir. AB'nin ilk defa tecrübe ettiği bir üye ülkenin ayrılma durumu, diğer ülkelere de örnek olarak yeni referandum talepleri ve olası ayrılıkları gündeme getirebilir. 2016 yılında

yapılan Brexit referandumunda İskoçya ve Kuzey İrlanda AB’de kalma yönünde oy kullanmayı tercih ettiği için Birleşik Krallık açısından da siyasi bütünlük riski söz konusudur. Şayet, İskoçya ve Kuzey İrlanda yoluna Birlik üyesi olarak devam etmek isterse, bu ülkelerin Birleşik Krallık’tan ayrılma ihtimali ortaya çıkmaktadır. Daha öncesinde Birleşik Krallık’tan ayrılmak için halk oylamasına gidilmiş İskoçya’da ve Kuzey İrlanda’da bağımsızlık için referandum tartışmaları gündemde yankı uyandırmaktadır. 1 Ocak 2021’den itibaren siyasi ve ekonomik olarak kendi yönünü çizmeye başlayan Birleşik Krallık, Avrupa vizyonunu geride bırakarak Küresel Britanya olma yolunda ilerlemeyi tercih etmiştir. Brexit sürecinde hükümet üyeleri tarafından oldukça sık bir şekilde ifade edilen Küresel Britanya retoriği, Birleşik Krallık’ın daha küresel bir yaklaşım benimsediğini açıkça ortaya koymaktadır. Rotasını, Avrupa’nın ötesinde tüm dünyada yer edinmek olarak çizen Birleşik Krallık, birçok ülkeyle ikili ve çok taraflı ticaret anlaşmalarına imza atarak dünya çapında ticari bağlarını güçlendirmek istemektedir. Birleşik Krallık’ın, ABD ile ilişkilerin güçlendirilmesi ve ABD’yle imzalamayı umduğu serbest ticaret anlaşmasını, Brexit’in en önemli kazanımlarından biri olarak değerlendirmesi mümkündür. Ayrıca, Hint-Pasifik bölgesinin yükselen gücü olan Çin’in gücünü zayıflatmak için ABD’nin askeri ortağı olarak Anglo-Sakson ittifakta yer almak, Birleşik Krallık’ın gündemindedir. Mart 2021’de başbakan Johnson tarafından ilan edilen “Rekabetçi Bir Çağda Küresel Britanya” başlıklı strateji belgesinde, Birleşik Krallık’ın Brexit sonrası dış politika ve güvenlik alanlarında izleyeceği yol belirlenmiştir. Bu kapsamda, belgede, Hint-Pasifik bölgesi öne çıkarılarak Birleşik Krallık’ın söz konusu bölge ülkeleriyle olan siyasi ve ekonomik ilişkilerini derinleştirme isteği üzerine odaklanılmıştır. Bu doğrultuda, Birleşik Krallık’ın Brexit sonrası vizyonu, Asya-Pasifik ülkelerine öncelik verilerek tüm dünya ülkeleriyle diplomatik ve ticari ilişkiler geliştirme ve ekonomik kazanç elde etme işaretleri taşımaktadır.

Etik Beyan

“Avrupa Bütünleşmesinde Birleşik Krallık: Brexit Referandumunu ve Ayrılma Süreci” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma doküman analizi ve betimsel incelemeye dayalı olarak yapıldığından etik kurul kararı zorunluluğu bulunmamaktadır.

Kaynakça

- AB liderlerinin imzaladığı ticaret anlaşması İngiliz Parlamentosu’ndan onay aldı. (2020, 30 Aralık). *Euronews*, <https://tr.euronews.com/2020/12/30/ab-liderleri-ingiltere-ile-brexit-sonras-donemde-ticari-iliskileri-belirleyecek-anlasmay-i>
- Akşemsettinoglu, G. (2011). Avrupa bütünleşme projesinin ve genişleme sürecinin değişen dinamikleri. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 10(1), 1–18.
- Aqui, L. (2020). Government policy and propaganda in the 1975 referendum on european community membership. *Contemporary British History*, 34(1), 1–21.
- Aras, İ. ve Günar, A. (2018). Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrılma referandumu: Brexit süreci ve sonuçları. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(2), 90-110.
- Atkins, J. ve Gaffney, J. (2020). Narrative, persona and performance: the case of Theresa May 2016–2017. *British Journal of Politics and International Relations*, 22(2), 293-308.
- Ball, A. (1991). An awkward partner: Britain in the European Community. *Journal of Rural Studies*, 7(1–2), 126–127.
- Boyras, H. M. (2021, 9 Ocak). Brexit anlaşması ve bir krizin sonu. *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/haci-mehmet-boyras/2021/01/09/brexit-anlasmasi-ve-bir-krizin-sonu>
- Brexit: Europe stunned by UK leave vote. (2016, 24 Haziran). *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36616018>
- Brexit: İngiltere Parlamentosu anlaşmayı 3. kez reddetti, AB liderleri 10 nisan’da toplanacak. (2019, 28 Mart). *BBC News*, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47734328>
- Brexit süreci nasıl işleyecek?. (2017, 21 Mart). *BBC News*, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39329031>
- Brexit: UK and Canada agree deal to keep trading under EU terms. (2020, 21 Kasım). *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/uk-55031443>
- Britain and Japan sign post-Brexit trade deal. (2020, 23 Ekim). *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/business-54654814>
- Britain will take buck ‘full control’ from the EU on Jan. 1, says PM Johnson. (2020, 7 Ekim). *Reuters*, <https://www.reuters.com/article/us-britain-eu-johnson-idUSKBN26S1QO>
- Broad, M. (2020). Negotiating ‘outer Europe’: the Trades Union Congress (TUC), transnational trade unionism and European integration in the 1950s. *History of European Ideas*, 46(1), 59–78.

- Brusenbauch Meislova, M. (2019). All things to all people? Discursive patterns on UK–EU relationship in David Cameron’s speeches. *British Politics*, 14(3), 223–249.
- Cooper, R. (2012). Britain and Europe. *International Affairs*, 88(6), 1191–1203.
- Daddow, O.; Gifford, C. ve Wellings, B. (2019). The battle of Bruges: Margaret Thatcher, the foreign office and the unravelling of British European policy, *Political Research Exchange*, 1(1), 1–24.
- Draft agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community, as agreed at negotiators level on 14 november 2018. (2018). *European Commission*, https://ec.europa.eu/info/publications/draft-agreement-withdrawal-united-kingdom-great-britain-and-northern-ireland-european-union-and-european-atomic-energy-community-agreed-negotiators-level-14-november-2018_en
- Eaton, M. Ø. (2020). ‘We are all children of the commonwealth’: political myth, metaphor and the transnational commonwealth ‘family of nations’ in Brexit discourse. *British Politics*, 15(3), 326–348.
- EU-UK trade and cooperation agreement. (2020). *European Commission*, https://ec.europa.eu/info/reasons-united-kingdom/eu-uk-trade-and-cooperation-agreement_en
- Fontana, C. ve Parsons, C. (2015). ‘One woman’s prejudice’: did Margaret Thatcher cause Britain’s anti-Europeanism?. *Journal of Common Market Studies*, 53(1), 89–105.
- Forster, A. (1998). No entry: Britain and the EEC in the 1960s. *Contemporary British History*, 12(2), 139–146.
- Frennhoff Larsén, M. ve Khorana, S. (2020). Negotiating Brexit: A clash of approaches?. *Comparative European Politics*, 18(5), 858–877.
- George, S. (1990), *An awkward partner, Britain in the European Community*, New York: Oxford University Press.
- Global Britain in a competitive age: the integrated review of security, defence, development and foreign policy. (2021). *GOV.UK*, <https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy>
- Henke, M. E. (2018). Tony Blair’s gamble: the Middle East peace process and British participation in the Iraq 2003 campaign. *British Journal of Politics and International Relations*, 28(4), 773–789.
- Heppell, T. (2007). A crisis of legitimacy: the Conservative Party leadership of John Major. *Contemporary British History*, 21(4), 471–490.
- Hobolt, S. B. (2018). Brexit and the 2017 UK general election. *Journal of Common Market Studies*, 56(1), 39–50.
- Howarth, D. (2007). The domestic politics of British policy on the Euro. *Journal of European Integration*, 29(1), 47–68.
- Hunt, A. (2013). David Cameron speech: UK and the EU. *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/uk-politics-21013771>
- Küntay, B. ve Ertuğral, Y. (2017). Birleşik Krallık’ın AB’deki geleceği ve İskoçya sorunu. *EURO Politika*, 2017 Özel Sayı, 77–162.
- Lebentz, A. (2020). Brexit day: Britain is leaving the EU-what now?. *Euronews*, <https://www.euronews.com/2020/01/31/brexit-day-britain-is-leaving-the-eu-what-now>
- Mathiopoulos, M. ve Gyarmati, I. (1999). Saint Malo and beyond: toward European defense. *The Washington Quarterly*, 22(4), 65–76.
- Mauter, W. R. (1998). Churchill and the unification of Europe. *The Historian*, 61(1), 67–84.
- Miles, L. ve Doherty, G. (2005). The United Kingdom: a cautious Euro-outsider. *Journal of European Integration*, 27(1), 89–109.
- Mor, H. (2010). Avrupa Birliği bütünleşme süreci ve sorunları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1), 499–541.
- Morris, C. (2020a). What is the withdrawal agreement bill?. *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/uk-politics-50125338>
- Morris, C. (2020b). Brexit trade deal: what are the sticking points?. *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/topics/c4vm89lx8e8t/eu-uk-post-brexit-trade-deal>
- Oliver, T. (2017). Fifty shades of Brexit: Britain’s EU referendum and its implications for Europe and Britain. *International Spectator*, 52(1), 1–11.
- Oppermann, K. (2008). Saliency and sanctions: A principal-agent analysis of domestic win-sets in two-level games—the case of British European policy under the Blair government. *Cambridge Review of International Affairs*, 21(2), 179–197.
- Posen, B. R. (2006). European Union security and defense policy: response to unipolarity?. *Security Studies*, 15(2), 149–186.
- Prosser, C. (2021). The end of the EU affair: the UK general election of 2019. *West European Politics*, 44(2), 450–461.
- Roe-Crines, A. ve Heppell, T. (2020). Legitimising Euroscepticism? The construction, delivery and significance of the Bruges speech. *Contemporary British History*, 34(2), 204–227.
- Samur, H. (2016). Birleşik Krallık-Avrupa Birliği ilişkileri. İçinde E. Tezcan ve İ. Aras (Edt.), *Avrupa Birliği ve üye devletler, AB15 üzerine bir inceleme* (ss. 213–260). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Saygın, D. ve Ultan, M. Ö. (2016). Ekonomi ve siyaset bağlamında İngiltere-Avrupa Birliği ilişkileri: tarihsel bir analiz. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 12(23), 71–102.
- Schnapper, P. (2020). Theresa May, the Brexit negotiations and the two-level game, 2017–2019. *Journal of Contemporary European Studies*, <https://doi.org/10.1080/14782804.2020.1753665>, 1–12.

- Seidel, K. (2020). Britain, the common agricultural policy and the challenges of membership in the European Community: a political balancing act. *Contemporary British History*, 34(2), 179–203.
- Shearer, A. (2000). Britain, France and the Saint-Malo declaration: Tactical rapprochement or strategic entente?. *Cambridge Review of International Affairs*, 13(2), 283–298.
- Smith, J. (2018). Gambling on Europe: David Cameron and the 2016 referendum. *British Politics*, 13(1), 1-16.
- Soytürk, M. (2017). Büyük Britanya'nın Avrupa Birliği ile ilişkisi ve Brexit. *The Journal of International Scientific Researches*, 2(4), 72-82.
- Spence, J. (2012). A high price to pay? Britain and the European budget. *International Affairs*, 88(6), 1237–1260.
- Strupczewski, J. (2017). EU eyes start of Brexit negotiations on June 19. *Reuters*, <https://www.reuters.com/article/us-britain-eu-negotiations-idUSKCN18F1VJ>
- T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2011). Avrupa Birliği antlaşması ve Avrupa Birliği'nin işleyişi hakkında antlaşma, Ankara.
- The EU-UK Withdrawal Agreement. (2019). *European Commission*, https://ec.europa.eu/info/reasons-united-kingdom/eu-uk-withdrawal-agreement_en
- UK general election 2019: who won and what happens now?. (2019, 13 Aralık). *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-50746464>
- Vasilopoulou, S. (2020). Brexit and the 2019 EP election in the UK. *Journal of Common Market Studies*, 58(1), 80-90.
- Wang, S. (2016). An imperfect integration: has Schengen alienated Europe. *Chinese Political Science Review*, 1(4), 698-716.
- Warloutet, L. (2018). Britain at the centre of European co-operation (1948-2016). *Journal of Common Market Studies*, 56(4), 955–970.
- Warner, G. (1989). The anglo-American special relationship, *Diplomatic History*, 13(4), 479–500.
- Wellings, B. (2016). Our island story: England, Europe and the anglosphere alternative. *Political Studies Review*, 14(3), 368–377.
- We're in: the UK enters Europe-archive 1 January 1973. (2020, 22 Ocak). *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/22/uk-enters-europe-eu-1-january-1973>
- Yıldız, U. B., Kocamaz, S. ve Mercan, S. (2019). *Britanya ve Avrupa bütünleşmesi, Winston Churchill'den Brexit'e*, Ankara: Gazi Kitabevi.

EXTENDED ABSTRACT

Making a speech at the University of Zurich in September 1946, Winston Churchill addressed the European nations and emphasized the unification of Europe in order to establish an environment of prosperity on the European continent. Churchill did not want the United Kingdom to be included in the United States of Europe, but declared that the United Kingdom would be the closest ally of the said union. The United Kingdom, which has a great empire history through maritime trade and colonialism, prioritized relations with the Commonwealth and the USA. It carried out a significant part of its foreign trade with the Commonwealth countries, and saw the USA, the representative of Anglo Saxon capitalism in the world, as its ally.

The United Kingdom was also invited to the European Coal and Steel Community (ECSC), which is the first concrete output of the continental European countries efforts to integrate Europe, but the United Kingdom refused the invitation and did not want to be included in it. The United Kingdom, dissatisfied with the supranational structure of the European Economic Community (EEC), pioneered the establishment of the European Free Trade Association (EFTA) through the intergovernmental approach as a type of organization it wanted. Over time, the economic growth of the EEC countries, whereas the inability of EFTA to be an effective free trade area led to a change in the ideas of the United Kingdom. The United Kingdom, which began to question its special relationship with the USA as a result of its attitude on the Suez Crisis, turned to the EEC when it also lost its dominance over the Commonwealth of Nations.

The United Kingdom applied for membership to the EEC in 1961 and 1967 in order not to fall behind the Continental European countries, but was not accepted by the EEC. After the resignation of De Gaulle in 1969, the United Kingdom became a member of the European Community (EC) in 1973. The United Kingdom, which was in conflict with the EC due to its budget and common agricultural policy, did not participate in the common currency and common travel area policies. Although it maintained its status as an exceptional country in the following years, it could not achieve full integration with the European Union (EU) and euroscepticism deepened. The multiple crises faced by the EU, such as the euro crisis, immigration, refugees and xenophobia increased the anti-EU views in the Conservative Party. The increase in the vote rates of the far-right party UKIP in the country put pressure on Prime Minister Cameron and demanded reform in relations with the EU in 2013.

In the Brexit referendum held on 23 June 2016, 51.9% of the UK public chose the option to leave the EU. Wanting his country to stay in the EU, Cameron resigned as Prime Minister after the referendum and left the duty of managing the Brexit process to Theresa May in July 2016. Acting within the scope of Article 50 of the Lisbon Treaty, which grants member states the right to exit the EU, May took the first step to initiate the process of her country's departure from the Union, with a letter she sent to the President of the European Council on 29 March 2017. May, led her country to early general elections on 8 June 2017, but could not achieve the desired result. May, who wanted to turn the process in her favour by increasing the number of deputies in the parliament, could not get what she hoped for and had to be content with establishing a minority government. After intense negotiations with the EU, the Withdrawal Agreement was agreed between the parties on 14 November 2018. When the Withdrawal Agreement between London and Brussels was rejected three times in the House of Commons, the process that was supposed to end on 29 March 2019 according to the Lisbon Treaty could not be completed and was blocked. May, who could not get her country's parliament to approve the Withdrawal agreement, which she agreed with the EU, was seen as responsible for the unstable environment in domestic politics. May, who was subjected to intense criticism, resigned before completing the Brexit process and Boris Johnson was elected the new prime minister of the country in July 2019.

Johnson made the EU accept the new agreement by amending some articles of the Withdrawal Agreement, which the previous Prime Minister May agreed with the EU. Johnson's next move, which succeeded in obtaining a revision in the agreement with the EU in October 2019, was to delay the date of parliamentary approval. Sending a letter to EU officials, Johnson's request was approved by the Union, and the day when the new agreement would be submitted for approval in the House of Commons was set as 31 January 2020. Johnson, who wanted his hand to be stronger for the approval of the Withdrawal Agreement in the parliament, led his country to an early general election. Johnson, who achieved the result he wanted in the December 2019 elections in the United Kingdom, succeeded in increasing the number of parliamentarians in the Conservative Party. The Withdrawal Agreement was ratified by the UK parliament on 31 January 2020, as Johnson overcame his country's problems with leaving the EU. As of this date, the United Kingdom has left the EU's political mechanisms.

On 1 February 2020, the transition period, the process in which the parties would build their post-Brexit relations, began. The United Kingdom, which signed bilateral free trade agreements with many countries for the post-Brexit period during the transition period, agreed to sign a Trade and Cooperation Agreement with the EU on 24 December 2020. As of the end of December 2020, the Brexit process was completed with the approval of the said agreement in the House of Commons. In this study, the process leading to the Brexit referendum and the stages of the UK's leaving from the EU have been examined and the Brexit process has been comprehensively analysed.